

واکاوی تجربه زیسته مردم کرمانشاه در استفاده از سلاح گرم غیرمجاز

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۷/۱۸ تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۱/۲۲

از صفحه ۷۳ تا ۹۶

ناهید حسینی^۱

چکیده

زمینه و هدف: استفاده از سلاح گرم، علاوه بر ایجاد فضای خشم و نفرت، امنیت جامعه و انسجام اجتماعی را تهدید می‌کند. این تحقیق با هدف واکاوی تجربه زیسته مردم کرمانشاه در استفاده از سلاح گرم غیرمجاز انجام شده است.

روش: روش تحقیق کیفی و از نوع پدیدارشناسی است. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۶ نفر از استفاده‌کنندگان سلاح گرم، آسیب‌دیدگان، قاچاقچیان و کارشناسان انتظامی هستند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته و تحلیل یافته‌ها بر مبنای تحلیل موضوعی (تماتیک) انجام شده است.

یافته‌ها: مهم‌ترین تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان، عدم احساس امنیت و ترس اجتماعی است. عوامل اثرگذار شامل عوامل اجتماعی (بافت ایلی و قبیله‌ای، اختلافات بر سر منابع کمیاب، نزاع و وجود عنصیت)، عوامل فرهنگی (نظام ارزشی حاکم، فرهنگ قانون‌گریزی، فقر فرهنگی، پر نبودن اوقات فراغت و آداب و رسوم خاص در مراسم)، عوامل روانی (احساس برتری‌جویی، روحیه سلحشوری و علاقه به سلاح) و در نهایت عوامل اقتصادی (بیکاری، فقر اقتصادی، منفعت‌طلبی و ضرورت‌های شغلی) عنوان شده است.

نتیجه‌گیری: در میان مردم این منطقه، زیست جهان فرهنگی اجتماعی و پایبندی به سنت‌های نیاکان و از سویی احساس ناامنی مالی و جنایی، سلاح گرم را وسیله‌ای برای احساس هویت و امنیت اجتماعی تبدیل می‌کند. بنابراین، علاوه بر اقدامات سلبی، لازم است محرومیت‌زدایی، تقویت هویت ملی، مشارکت و آموزش همگانی و انجام فعالیت‌های فرهنگی را به عنوان راهکارهای ایجابی به کار بست.

کلید واژه‌ها: تجربه زیسته، سلاح گرم، تیراندازی، قاچاق سلاح، کرمانشاه.

استناد: حسینی، ناهید (بهار ۱۳۹۹). واکاوی تجربه زیسته مردم کرمانشاه در استفاده از سلاح گرم غیرمجاز.

فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۵(۵۷)، صص ۷۳-۹۶.

۱. استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه علوم انتظامی امین، n.hosseini1001@yahoo.com

مقدمه

قاچاق و نگهداری غیرمجاز سلاح و مهمات به عنوان یکی از جرائم سازمان‌یافته و معضل مهم قرن حاضر دارای آثار زیان‌بار است. سازمان بین‌الملل در سند پالمو در سال ۲۰۰۰ جرم‌انگاری حمل و نگهداری و قاچاق سلاح گرم را از موضوعات مهم حقوق کیفری تصویب کرد (مؤدنی، ۱۳۹۰). این موضوع در ایران از سال ۱۳۵۰ با تصویب قانون تشدید مجازات قاچاق سلاح و مهمات مدنظر قرار گرفته و در حال حاضر به موجب قانون مصوب سال ۱۳۹۰ است. بدون تردید، وقوع جرائمی از جمله قاچاق و استفاده از سلاح گرم غیرمجاز و آمار ۳۴ درصدی از درگیری‌های مسلحانه و قتل با سلاح گرم (میرزایی، ۱۳۹۴)، علاوه بر سلب امنیت فیزیکی و عینی افراد، مخل امنیت اجتماعی و زمینه‌ساز آسیب امنیت روانی و آسایش عمومی است.

در گذشته، حاکمیت سنت‌ها به‌ویژه پایبندی به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی و عادات و آداب قومی و قبیله‌ای و از سوی دیگر، فقدان نظارت‌های قانونی، نه تنها داشتن اسلحه امری غیرقانونی تلقی نمی‌شد، چه بسا نداشتن آن ناامنی را برای افراد به همراه داشت. در سال‌های گذشته، به‌رغم برخورد شدید قانون با دارندگان و استفاده‌کنندگان سلاح گرم، درگیری، تهدید و قتل با اسلحه در بین جوانان در کشور به‌طور اعم و در استان کرمانشاه به‌طور اخص افزایش داشته است. این پدیده در ایران که دارای بافت جمعیتی چند قومیتی است، به عنوان پدیده‌ای مسئله‌ساز و حتی با مقاصد سیاسی مورد استفاده قرار می‌گیرد. استفاده از سلاح گرم به‌ویژه در نزاع‌های دسته‌جمعی در این مناطق که به شدت متأثر از ارزش‌های سنتی و طایفه‌ای هستند و گرایش و پایبندی کمتری نسبت به قانون دارند، بیشتر مشهود است. از سوی دیگر، متأسفانه هنوز داشتن سلاح، نوعی شاخص قدرت یا دفاع از منزلت اجتماعی و فرهنگی و حیثیت خانوادگی محسوب می‌شود (پورافکاری، ۱۳۸۳، ص ۳). استان کرمانشاه با توجه به ساختار امنیتی و موقعیت جغرافیایی و بافت جمعیتی به لحاظ قومی و قبیله‌ای، وسعت و تعداد روستاها حائز اهمیت است. با افزایش قاچاق اسلحه و مهمات در استان‌های مرزی هم‌جوار و ورود به استان کرمانشاه، علاوه بر اینکه اسلحه یکی از ابزارهای دفاع شخصی و خودکشی جوانان در این استان شده، هر سال در مناسبت‌های سیاسی از جمله انتخابات و سایر مراسم ویژه از این قبیل، عامل درگیری و نزاع‌های دسته‌جمعی و باعث رعب و وحشت و نگرانی مردم است.

در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ در استان کرمانشاه حدود ۷۰۰ مورد تیراندازی غیرمجاز به وقوع پیوسته و شهرستان‌های کرمانشاه، اسلام‌آباد، هرسین، سر پل ذهاب، گیلان غرب و دالاهو دارای آمار بالاتری در این زمینه هستند (معاونت اجتماعی ناجا، ۱۳۹۶). استفاده از سلاح و شکل‌گیری یک‌سوم قتل‌ها در جامعه در حالی افزایش یافته که بر پایه قوانین کیفری و مدنی، حمل غیرمجاز اسلحه گرم و سرد در ایران جرم است و مجازات سنگین در پی دارد. به‌رغم تشدید مجازات قانون قاچاق سلاح و مهمات در سال‌های اخیر، این موضوع تأثیری در کاهش آمار سلاح‌های مکشوفه از شهرستان کرمانشاه نداشته و حتی رشد چند درصدی نسبت به سال‌های گذشته داشته است (مرکز پایش پلیس پیشگیری فرماندهی انتظامی استان کرمانشاه، ۱۳۹۴).

بدیهی است گسترش روزافزون قاچاق اسلحه و دسترسی اقشار مختلف، تلاش‌های برنامه‌ریزان و مسئولان مملکتی را در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، انتظامی و اقتصادی تحت‌الشعاع قرار داده و توانایی‌ها و امکانات و سرمایه‌های کشور را که می‌بایست در جهت رشد و توسعه، عمران و آبادانی و بهینه‌سازی هزینه شود، بیهوده هدر می‌دهد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳، ص ۱۱). بنابراین، هدف اصلی در این مقاله توصیف و تبیین زمینه‌ها و عوامل مؤثر در تمایل به داشتن سلاح گرم با واکاوی تجربه زیسته مردم کرمانشاه در این زمینه است تا بتوان ضمن شناسایی درک کنشگران از پدیده مورد مطالعه، عوامل اثرگذار و راهبردهای کنشی آن‌ها را به دست آورد.

در زمینه استفاده غیرمجاز از سلاح گرم تحقیقات زیادی انجام شده است، اما استفاده مردم عادی با انگیزه‌های قومی و قبیله‌ای و مبتنی بر ویژگی‌های فرهنگی به‌ویژه در مناطقی که فرهنگ‌های قومیتی حاکم است، از جمله تحقیقاتی است که کمتر اتفاق افتاده است، به‌ویژه اینکه مشابه این تحقیق و با روش کیفی در منطقه کرمانشاه انجام نشده است. شاطریان و همکاران (۱۳۹۶) در بررسی و تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع مسلحانه در جوامع روستایی استان اردبیل دریافتند که بین متغیرهایی از قبیل خودنمایی گروه، حس تلافی‌جویانه، ضعف انسجام اجتماعی، بیگانه‌هراسی، نابرابری در قدرت، ضعف بازدارندگی بیرونی و رقابت بر سر منابع با نزاع مسلحانه رابطه معنادار وجود دارد. طالب، نجفی اصل و احمدی اوندی (۱۳۹۶) نیز در بررسی جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر حمل و نگهداری سلاح در شهرستان ایزه، تعصبات طایفه‌ای، جمع‌گرایی عمودی، همبستگی درون‌گروهی، تقدیرگرایی و

سنت پرستی، خویشاوندگرایی، مسائل ناموسی، فرهنگی شدن خشونت و نزاع، نخبگان اجتماعی (ساختار پاتریمونالیسم^۱)، کمیابی منابع، بیکاری، انتخابات، تزلزل در مدیریت اجتماعی، بی‌اعتمادی به مراجع قضایی و انتظامی، بیگانه‌گریزی و اختلافات تاریخی (ارباب - رعیتی) را مؤثر در نزاع‌های دسته‌جمعی می‌دانند. همچنین، عشایری و ایمانی جاجرمی (۱۳۹۲) در مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وقوع نزاع دسته‌جمعی با سلاح گرم، بین نظارت نیمه‌رسمی، رسمی و مردمی، طایفه‌گرایی، اختلافات ملکی و کمیابی منابع، مسائل ناموسی و باورهای طایفه‌ای با استفاده از سلاح در نزاع، رابطه معنادار یافته‌اند.

عبدالرحمانی، فرامرزی و نورمحمدزاده (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «علل گرایش مردم ایلام به نگهداری سلاح گرم غیرمجاز»، با استفاده از مطالعات اسنادی و پرونده‌ها و پرسشنامه معکوس دریافتند که به دلیل سهولت دسترسی مردم این شهر به سلاح گرم با توجه به همجواری با مرز کشور عراق و قاچاق و ورود آن و همچنین فرهنگ حاکم و تعصبات قومی و عواملی مانند دفاع از اموال، منفعت طلبی، انتقام‌گیری‌های شخصی و قبیله‌ای، ارتکاب جرائمی نظیر قتل، سرقت مسلحانه و غیره، نگهداری سلاح و مهمات در این منطقه رایج است. قدسی، افتخار و خاجی (۱۳۸۵) نیز در پژوهشی با عنوان «آسیب‌های ناشی از کاربرد اسلحه گرم»، در یک مطالعه مرکزی در هشت شهر کشور شامل تهران، شیراز، تبریز، اهواز، کرمانشاه، مشهد، بابل و قم، مهم‌ترین آسیب‌های پزشکی استفاده از سلاح گرم در مصدومان راه، آسیب اندام و شایع‌ترین علت حادثه را دیگرزنی دانسته‌اند و محدودیت و سخت‌گیری در مورد نگهداری و حمل سلاح گرم را به عنوان مهم‌ترین راهکار پیشنهاد داده‌اند.

فرخ منش (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «بررسی تحلیلی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب»، این قانون را نسبت به قوانین سابق دارای مزیت‌های بیشتری می‌داند. اما با انجام اقداماتی از قبیل کنترل کافی مرزها و ایجاد اشتغال در جامعه به‌ویژه در مناطق مرزی و ایجاد فضای امن در جامعه می‌توان قدرت بازدارندگی قانون را افزایش داد. ربانی، عباس‌زاده و نظری (۱۳۸۸) نیز پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر گرایش به نزاع‌های جمعی» در شهرستان‌های منتخب استان ایلام انجام داده و مهم‌ترین عوامل اجتماعی -

1. Patrimonialism

فرهنگی مؤثر را متغیرهای پرخاشگری و قوم‌گرایی دانسته‌اند که تأثیر معنادار مثبت و میزان کنترل اجتماعی نقش کاهنده داشته است.

مورگانز^۱ (۲۰۱۵)، در تحقیقی با عنوان «افزایش نزاع‌های روستایی در برزیل»، این موضوع را حاکی از محیط‌های سنتی، به دلیل ساختار آن و نزدیکی روابط و ایجاد نزاع سریع‌تر دانسته و از عواملی چون شرایط محیطی، قدرت گروهی، پشتوانه جمعی و مسئله غیرت تأثیر می‌پذیرد. همچنین، از نظر سایید^۲ (۲۰۱۴)، نمادگرایی، سنت پرستی، فرقه‌ای بودن جامعه روستایی، وجود طوایف گوناگون متخاصم، برگزاری مراسم سنتی و تنش‌های تاریخی، مسیر روستاها را به سمت فرهنگی شدن نزاع دسته‌جمعی مسلحانه سوق داده است.

در عصر حاضر همزمان با تحولات جمعیتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به‌ویژه در نقاط شهری، شیوع خشونت و به‌ویژه نزاع‌های گروهی و مسلحانه افزایش یافته است. آسیب‌های ناشی از استفاده از سلاح گرم سهم قابل توجهی را به خود اختصاص می‌دهد و این موضوع در کشورهایی که حمل سلاح توسط افراد عادی آزاد است، بیشتر به چشم می‌خورد. در ایران نیز به‌واسطه قانون محدودیت حمل و نگهداری سلاح گرم، این موضوع به‌طور قاجاق توسط مجرمان و گرایش در برخی مناطق قومیتی بانگیزه‌های هویتی و امنیتی وجود دارد.

علل و انگیزه‌های خشونت و استفاده از سلاح گرم: ریشه و بستر اولیه خشونت و درگیری‌های مسلحانه در هر منطقه را باید در تاریخ گذشته این جوامع و عوامل شکل‌گیری و تداوم آن مطالعه کرد. در مناطقی که عمدتاً زمینه‌های سنتی و قومی و قبیله‌ای دارند عوامل متعددی بر بروز چنین حوادثی اثرگذار است از جمله:

- آثار محیط طبیعی: مسائل طبیعی جدا از مسائل اجتماعی نیست. مناطق کوهستانی و زندگی در ارتفاع علاوه بر ایجاد جدایی فرهنگی مناطق، با گذشت زمان و افزایش جمعیت، کمبود فضا و ازدیاد دام و نیاز به زمین زراعی، مشکلات و گاه اختلافات میان طوایف را به وجود می‌آورد (پور افکاری، ۱۳۸۳، ص ۱۰).

- ارزش‌های قوم مداری: مناطق دارای آمار بالای خشونت دارای ساخت فرهنگی ویژه‌ای

1. Morgans

2. Side, K.

هستند که روح کلی حاکم بر این فرهنگ و نظام ارزش‌ها باید مورد توجه قرار گیرد (ساروخانی، ۱۳۷۰، ص ۲۳۷). احساس شباهت و نزدیکی فرهنگی سنتی و عقیدتی، موجد نوعی همدلی و انسجام است و حتی گاه گریز و نفرت از غیر خودی و بیگانه‌گریزی را ایجاد می‌کند. در میان اقوام، نیازها و خواسته، تمایلات و آرزوهای فرد در چتر حمایت جامعه و قوم و عشیره معنا می‌یابد. فرد در آیین جمع، خود را موظف به حمایت از قبیله می‌داند. این گونه تعصبات یا نفرت طبیعی، موجب بروز پیش‌داوری‌ها و بعضاً کشمکش و خشونت می‌شود (آراسته خو، ۱۳۶۹، ص ۶۸).

- **ریشه‌های اجتماعی:** ساکنان مناطق خشونت‌گرا از نظر اجتماعی در فضای بسته و انزوای اجتماعی خود، عموماً متأثر از سخنان یکدیگر عمل می‌کنند. علی‌رغم دین‌باوری و اعتقادات مذهبی، هنگام برخوردها، ارزش‌های اجتماعی و فرهنگ دینی کمرنگ‌تر می‌شود و خشونت‌های نامطلوبی جای آن را می‌گیرد (پورافکاری، ۱۳۸۳، ص ۱۰). احساس برتری‌طلبی، پر نبودن اوقات فراغت، دخالت کدخدایان سابق محلی و همچنین دیر رسیدن قوای نظامی امنیتی به هنگام اختلاف، از جمله مسائلی است که زمینه‌ساز زیان‌های جبران‌ناپذیر در درگیری‌های قومی مسلحانه است (مؤمنی، ۱۳۷۱، ص ۹۵).

- **ابعاد فرهنگی:** تفاوت‌های فرهنگی، ناآشنایی به قوانین، پایین بودن سواد و آگاهی، در ارتکاب خشونت و استفاده از سلاح گرم مؤثر است. تحقیقات لئونارد برکوویتز^۱ مؤید این است که دسترسی همگانی به اسلحه در تحریک عصبی خشونت‌آمیز افراد مؤثر است (مقصودی و میرمحمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۱۲). در میان اقوام، سلاح عامل کسب قدرت فردی و جمعی و نوعی شجاعت و حمیت قبیله‌ای و حرمت‌گذاری و روحیه سلحشوری است و زنان اغلب در تحریک به درگیری‌های خشونت‌آمیز با کل کشیدن، چنگ زدن به صورت و داد و فریاد نقش دارند. گاهی استفاده از سلاح در محافل شادی است (مؤمنی، ۱۳۷۱، ص ۹۲).

- **زمینه‌های اقتصادی:** زندگی اکثر این مردم بر پایه کشاورزی و دامداری است. فقر و نابرابری اقتصادی و اجتماعی، کمبود آب، حدود و ثغور مراتع زمینه‌ساز اختلافات و بیکاری جوانان، عامل بروز نزاع و درگیری‌های مسلحانه است (پورافکاری، ۱۳۸۳، ص ۱۳).

- **عوامل سیاسی:** با توجه به اینکه مردم این مناطق فاقد نیروی انسانی تصمیم‌گیرنده در

1. Leonard Bercowitz

ادارات و سازمان‌ها در سطح استان و کشور می‌باشند، به بهانه انتخابات شوراهای اسلامی روستایی و شهری، حمایت‌های تعصب‌آمیز از کاندیداهای مورد علاقه خود زمینه‌ساز درگیری‌های مسلحانه است و در صورت عدم موفقیت کاندیدای موردنظرشان، دست به اغتشاش و درگیری می‌زنند.

یافته‌های جدول ۱ گزیده‌ای از علل و عوامل ایجاد خشونت‌های مسلحانه در مناطق قومی و قبیله‌ای کشور را نشان می‌دهد.

جدول ۱ - علل نزاع‌های اجتماعی در تنش‌های قومی (منبع: برگرفته از پورا افکاری، ۱۳۷۸)

عوامل فرهنگی	عوامل اجتماعی	عوامل اقتصادی	عوامل سیاسی	عوامل طبیعی
کم‌سودای و بی‌سودای	پر نبودن اوقات فراغت	فقر و فقدان درآمد کافی	انتخابات مجلس شورای اسلامی	وجود سلسله کوه‌های بلند
سنت پرستی و پابندی به اصول و عرف قدیم	نبود تغییرات طبقاتی	عدم آب کشاورزی	انتخابات شورای روستا و شهر	زندگی در محیط‌های سخت
عدم آشنایی با قوانین	تفوق طلبی	عدم امنیت شغلی	وجود خان‌های سابق و تحریک مردم	-
عدم تغییرات اجتماعی	حمیت و فرهنگ ایلی	عدم تفکیک اراضی	-	-
پدرسالاری	ناامنی	اختلافات با منابع طبیعی	-	-
بیگانه‌گزینی	غرور ملی	عدم حدومرز مراتع	-	-

نظریه محرومیت نسبی: مفهوم محرومیت نسبی، احساسی است که فرد را فاقد منزلت و شرایطی می‌داند که به اعتقاد خودش می‌بایست داشته باشد (گر، ۱۳۷۹، ص ۵۴) و این احساس می‌تواند منجر به شورش، ستیزه و نزاع شود (گودرزی، ۱۳۸۵، ص ۱۷۵). بر این اساس، افراد از طریق مقایسه امکانات خود و طبقه بالاتر دچار محرومیت نسبی شده و مرتکب اعمال غیرقانونی چون دزدی، تجاوز، نزاع و غیره برای رسیدن به سطوح بالاتر می‌شوند (بیات و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۷۹). هر چه تصور این نوع محرومیت شدیدتر باشد، احتمال مقاومت و تخلف جمعی از قوانین عمومی بیشتر و منجر به نزاع و درگیری مسلحانه خواهد شد (مقصودی و میرمحمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۰۴). امروزه این ناهنجاری اجتماعی و بروز رفتارهای جرم‌خیز به‌ویژه در نظام سکونت شهری به چالشی اساسی مبدل شده است (اکبرپور، نوری، جلال‌آبادی و صدری فرد، ۱۳۹۶). با توجه به مهاجرت به شهرها و کلانشهرها و به وجود آمدن اختلاط قومی - مذهبی و افزون بر آن، مسئله بیکاری و وجود فضاهای جرم‌خیز در شهر از این دست است.

قوم‌گرایی و عصبیت قومی: قوم‌گرایی، رشد هویت‌های قومی و وفاداری به آن در برابر هویت ملی و دولت مرکزی است. عواملی از جمله ضعف هویت ملی بر قوم‌گرایی تأثیر می‌گذارند. قوم‌گرایی عموماً به پیدایش عقاید قالبی، تصاویر ذهنی از پیش‌ساخته، خرافاتی دربارهٔ مردم یا نژادها و اقوام دیگر و بیگانه‌هراسی می‌انجامد و یکی از عوامل عدم تفاهم و کشمکش‌های بین جوامع است (آغا بخشی و همکاران، ۱۳۷۴، ص ۱۱۳). موضوع ریشه‌شناسی امنیت و ناامنی از زاویهٔ منشأ کنش به عنوان یک مسئله فلسفی و نظری سه ساحت تبارشناسی، عرصه‌شناسی و آینده‌شناسی را در برمی‌گیرد و مؤلفه‌های ساخت این تصور، مبتنی بر این سه ساحت، فرآیند تصورات انسان‌ها و قومیت‌ها از گذشته، حال و آیندهٔ خود شکل می‌گیرد. در این صورت، امنیت از سویی عهده‌دار شناخت فرآیندهای منتهی به ایجاد نیاز و هدایت آن‌ها و از سوی دیگر، متکفل تأمین ارضای آن‌ها مطابق با الگوی ارزشی و معنایی متناسب است (درخشه، مؤمنی، پیروزفر و راجی، ۱۳۹۷). ابن خلدون پیوند خویشاوندی را طبیعی و نشان از غرور قومی نسبت به نزدیکان می‌داند (ابن خلدون، ۱۳۶۶، ص ۳۴۲). عصبیت را از دیدگاه ابن خلدون، عامل تحرک زندگی انسان‌ها و در اصطلاح امروزی انسجام یا همبستگی^۱ اجتماعی می‌گویند (ستوده، ۱۳۸۵، ص ۱۱۲).

دیدگاه‌ها در مورد حمل و نگهداری سلاح

- **آزادی سلاح:** حق داشتن سلاح پیشینه‌ای طولانی دارد. از نظام‌های قبیله‌ای تا نظام فئودالی هر یک به‌گونه‌ای داشتن سلاح را مجاز دانسته‌اند. در خصوص آزادی حمل و نگهداری سلاح، دیدگاه‌ها و نظرات متعدد و حتی متناقضی وجود دارد. جان لوت^۲ در دفاع بر آزاد بودن سلاح و مخالفت با قانون کنترل آن و مخالفت با صدور اجازه‌نامهٔ اسلحه، معتقد است که هر چه اسلحه بیشتر باشد، جرم و جنایت کمتر است و طرفداران وی معتقدند که سیاست‌های منجر به کاهش تملک سلاح توسط مردم باعث افزایش میزان جرم و جنایت است.

- **منع آزادی سلاح:** استدلال‌های مخالفان بر قوانینی که صدور مجوز را تسهیل کند، در

1. Social Integration.

2. John Lott

- نقد دیدگاه لوت از جمله بلانک^۱ و دن ناجین^۲ از محققان دانشگاهی بر این نظرند که:
- ۱- میزان جرم و جنایت در ایالتی که در آن قوانین کنترل اسلحه تسهیل نشده در مقایسه با دیگر ایالت‌ها، بیشتر است؛
  - ۲- تفاوت در میزان جرم و جنایت تنها به دلیل وجود قوانین شدید کنترل اسلحه در ایالت‌ها نیست و عوامل دیگر همچون فقر، مواد مخدر و راهبردهای پلیسی دخیل هستند؛
  - ۳- براساس تحقیقات فیلیپ کوک^۳ اگر همه شهروندان مسلح باشند، سارقان نیز برای دفاع از خود به ناچار مسلحانه سرقت می‌کنند و این می‌تواند میزان قتل را افزایش دهد؛
  - ۴- بعضی از قوانین محدودکننده مثل ممنوعیت حمل اسلحه توسط جوانان، موجب کاهش قربانیان بزرگ می‌شود.
- سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ اقدام به تدوین سند بین‌المللی به منظور مقابله با جرائم مزبور در پالرمو^۴ (ایتالیا) کرد. پروتکل سوم این کنوانسیون با موضوع تولید و قاچاق سلاح‌های گرم و مهمات در سال ۲۰۰۱ تدوین و به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. جرم‌انگاری قاچاق سلاح و مهمات یکی از موضوعات مهم حقوق کیفری در قلمروی تأمین امنیت انسانی است و ایران توجه به این امر را به صورت خاص از سال ۱۳۵۰ با تصویب قانون تشدید مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح مدنظر قرار داده و امروزه قانون معمول و مجری، قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات مصوب سال ۱۳۹۰ است (مؤذنی، ۱۳۹۰). در ایران، محدودیت و ممنوعیت سلاح گرم، تنها افراد عادی جامعه را مورد اشاره قرار نمی‌دهد، بلکه قانون‌گذار قانونی را با عنوان قانون به‌کارگیری سلاح توسط مأموران نیروهای مسلح در موارد ضروری در سال ۱۳۷۳ به تصویب رسانده است که در این قانون به‌کارگیری و حمل سلاح را حتی برای ضابطان دستگاه قضا و مأموران امنیتی با محدودیت‌هایی مواجه می‌سازد و به موجب آن، این افراد هم برای استفاده و حمل سلاح با محدودیت مواجه‌اند و می‌بایست خود را ملتزم به رعایت قانون بدانند.

1. Blank
 2. Noggin Dan
 3. Phillip Cocu
 4. Palermo

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی بر مبنای طرح کلایزی انجام شده است که با توجه به اصول هستی‌شناختی، تا حد امکان بر تجربه‌های دست‌اول یا تجربه زیسته متمرکز است (محمدپور، ۱۳۹۲). تجربه زیسته درکی مستقیم و بی‌واسطه است که فرد در یافت^۱ یا موقعیتی معین آن را می‌فهمد. بنابراین، با نوعی آگاهی بی‌واسطه همراه است (منصوریان، ۱۳۹۲). تجربه زیسته دنیایی است که زندگی روزمره ما را می‌سازد و ناخواسته و ناخودآگاه آن را تفسیر و مفهوم‌سازی می‌کنیم (منصوریان، ۱۳۹۴). دریافت تجربه‌های دست‌اول تنها از طریق مصاحبه با افرادی صورت می‌گیرد که خود این تجربه را داشته‌اند (حسینی، ۱۳۹۵، ص ۴۶). بنابراین، گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته با دستگیرشدگان، آسیب‌دیدگان مرتبط با تیراندازی غیرمجاز در استان کرمانشاه و همچنین کارشناسان انتظامی و امنیتی به دست آمده است. مشارکت‌کنندگان به صورت هدفمند و تا حد اشباع نظری به تعداد ۱۶ نفر انتخاب و کدگذاری داده‌ها براساس روش‌های متداول در مطالعات کیفی به صورت کدگذاری باز و محوری انجام شد. اعتبار و شاخص پایایی براساس توافق کدگذاران و روش‌های اعتبار سنجی تحقیقات کیفی مورد ملاحظه قرار گرفت. برای تحلیل و تفسیر داده‌ها از شیوه تحلیل موضوعی^۲ یا تماتیک استفاده شده است؛ بر همین مبنای، از طریق دسته‌بندی داده‌ها و الگویابی درون‌متنی، تم‌های اصلی (موضوع) شامل ۵ تم و ۲۴ مقوله یا زیرتم به دست آمده و تفسیر پدیدارشناختی^۳ صورت گرفته است.

یافته‌های تحقیق

بررسی وضعیت مشارکت‌کنندگان در تحقیق به تعداد ۱۶ نفر، نشان می‌دهد ۱۵ نفر آن‌ها مرد و یک نفر زن بوده است. ۵ نفر (۳۱/۲۵ درصد) دارای مدرک زیردیپلم و ۵ نفر (۳۱/۲۵ درصد) مدرک دیپلم، ۱ نفر (۶/۲۵ درصد) مدرک فوق‌دیپلم، ۱ نفر (۶/۲۵ درصد) مدرک کارشناسی، ۲ نفر (۱۲/۵ درصد) مدرک کارشناسی ارشد و ۲ نفر (۱۲/۵ درصد) مدرک دکترا هستند. همچنین، تعداد ۴ نفر (۲۵ درصد) بیکار، ۶ نفر (۳۷/۵ درصد) آزاد، ۱ نفر (۶/۲۵ درصد) خانه‌دار، ۱ نفر (۶/۲۵ درصد) پزشک و ۴ نفر (۲۵

1.Context

2.Tematic Analysis

3.Interpretative Phenomenological Analysis

درصد) کارشناس می‌باشند.

جدول ۲- جدول توصیفی ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

ردیف	سن	تحصیلات	شغل	نوع عملکرد
۱	۱۸ سال	دیپلم	بیکار	تیراندازی غیرمجاز
۲	۲۷ سال	زیر دیپلم	کشاورز	تیراندازی غیرمجاز
۳	۲۲ سال	دیپلم	بیکار	تیراندازی غیرمجاز
۴	۲۱ سال	دیپلم	بیکار	تیراندازی غیرمجاز
۵	۲۵ سال	زیر دیپلم	شاگرد صافکار	تیراندازی غیرمجاز
۶	۴۰ سال	زیر دیپلم	دلال انومیل	قاچاق سلاح
۷	۳۶ سال	زیر دیپلم	راننده	قاچاق سلاح
۸	۲۶ سال	دیپلم	بیکار	قاچاق سلاح
۹	۲۹ سال	دیپلم	سنگ فروشی	قاچاق سلاح
۱۰	۲۸ سال	زیر دیپلم	کشاورز	آسیب‌دیده تیراندازی
۱۱	۲۳ سال	فوق دیپلم	خانه‌دار	آسیب‌دیده تیراندازی
۱۲	۴۲ سال	دکتری	پزشک	آسیب‌دیده تیراندازی
۱۳	۳۸ سال	لیسانس	کارشناس انتظامی	کارشناس سلاح و مهمات
۱۴	۳۸ سال	فوق لیسانس	کارشناس انتظامی	کارشناس
۱۵	۴۳ سال	فوق لیسانس	کارشناس انتظامی	کارشناس
۱۶	۳۸ سال	دانشجو دکتری	کارشناس انتظامی	جرم‌شناس

طبق یافته‌ها در جدول ۲، از تعداد ۱۶ نفر مشارکت‌کننده، ۵ نفر (۳۱/۲۵ درصد) در تیراندازی غیرمجاز و ۴ نفر (۲۵ درصد) در قاچاق سلاح دستگیر شده و ۳ نفر (۱۸/۷۵ درصد) آسیب‌دیده و ۴ نفر (۲۵ درصد) کارشناس هستند.

جدول ۳- مقوله‌ها و تم‌های منتج از مصاحبه‌ها

تم	مقوله
ساخت سیاسی و امنیتی (نامانی و ترس اجتماعی)	خاطرات جنگ و امتداد تاریخی آن
	مرزی بودن استان
	سابقه فعالیت گروهک‌های معاند و تروریستی
	مشاهده خشونت‌های فردی و اجتماعی توسط افراد مسلح وجود معضلات اجتماعی (از جمله قتل، راه‌بندان، سرقت‌های مسلحانه و غیره)
ساخت اجتماعی	بافت ایلی و قبیله‌ای
	وجود اختلافات ملکی
	افزایش نزاع‌های فردی و دسته‌جمعی
	وجود عصبیت و انزوای اجتماعی
ساخت فرهنگی	عدم آشنایی با قوانین و مجازات مرتبط
	نظام ارزشی حاکم (ارزش‌های قوم‌مداری)
	وجود فرهنگ قانون‌گریزی
	توسعه‌نیافتگی فرهنگی (فقر فرهنگی)
عوامل روانی	پر نبودن اوقات فراغت
	پایین بودن سطح تحصیلات
	آداب‌ورسوم سنتی (تیراندازی در مراسم شادی)
	احساس برتری‌طلبی
ساخت اقتصادی	روحیه سلحشوری قوم‌کرد
	شجاعت و حمیت قبیله‌ای
	علاقه‌مندی به سلاح در بین طوایف
	بیکاری
	توسعه‌نیافتگی اقتصادی (فقر اقتصادی)
	کسب سود و منفعت‌طلبی
	تامین معاش

جدول ۳ نشانگر نتایج کدگذاری مفاهیم به دست آمده از تحقیق است. براساس داده‌های متنی، تعداد ۲۴ مقوله و ۵ تم اصلی به دست آمد. هر یک از این تم‌ها خود دربرگیرنده مقولات اصلی و مفاهیم است که در طول تحلیل یافته‌ها به آن اشاره می‌شود و می‌تواند هر کدام دلیلی برای حمل و نگهداری سلاح نزد مشارکت‌کنندگان باشد. البته می‌توان مهم‌ترین دلیل اصلی برای این افراد را ترس اجتماعی نامید که در بازاندیشی و بازتولید از محیط پیرامون و شرایط حاکم بر زندگی منجر به بروز این کنش در میان آن‌ها می‌شود.

ساخت سیاسی و امنیتی (ناامنی و ترس اجتماعی): این تم، قوی‌ترین و ابتدایی‌ترین تمی است که تقریباً تمامی مشارکت‌کنندگان به آن اذعان داشته‌اند. از نظر آن‌ها، زندگی در منطقه مرزی با نوعی احساس همیشگی قرار داشتن در معرض خطر همراه است. این احساس موجب ایجاد نوعی دلهره و تلاش برای حفظ وضع موجود است. پاسخگویان مشکلات جنگ تحمیلی و پیامدهای شوم آن را تجربه کرده‌اند و یادآوری خاطرات، باقیمانده ابزار و ادوات جنگی همانند مین و خمپاره و مواد شیمیایی ترس را برای آن‌ها نهادینه ساخته است. همچنین، نوع زندگی معیشتی و زیست در مناطق پرخطر و آمادگی برای روبرو شدن با خطرات مناطق مرزی بر ترس آن‌ها می‌افزاید. ترس از دست دادن آرامش موجود آن‌ها را همواره به مردمانی سرسخت تبدیل ساخته است. مهاجرت در دوره جنگ و آوارگی و از دست رفتن اموال، مزید بر این علت است. اتفاقات منطقه از جمله تحرکات گروهک‌های معاند کرد و اقدامات تروریستی تداعی‌گر دوران جنگ و امتداد ناامنی برای آن‌هاست. همچنین، مشاهده خشونت‌های فردی و اجتماعی توسط پاسخگویان یکی دیگر از محورهای به دست آمده است. چنانکه یکی از پاسخ‌گویان ۲۸ ساله، تجربه زندگی در منطقه مرزی را بدین گونه بیان می‌کند: «اولین بار که کلاس سوم دبستان بودیم که همکلاسی‌مان، در اثر تیراندازی به منزلشان کشته شد ... کلاس هفتم بودیم که معلممان یک معلم نوسوادی بود به ضرب گلوله زخمی شد ...».

مقوله دیگر در تقویت این نگاه، وجود معضلات اجتماعی (از جمله قتل، راه‌بندان، سرقت‌های مسلحانه و غیره) است که بر شدت این خطرات افزوده و منجر به بروز احساساتی نظیر ترس، ناامیدی، تنفر، انزجار، خستگی، شده است.

ساخت اجتماعی: ساخت اجتماعی روابط و مناسبات جمعی، گروهی و نهادی است که منجر به پدید آمدن نوعی وفاق ارزشی و کنشی میان افراد یک جامعه می‌شود. گاهی نیز

می‌توان ساخت را در ابعاد ذهنی و مظاهر جمعی آن شامل آرا و اندیشه‌ها، عقاید و نمادهای ذهنی میان افراد مورد توجه قرار داد. یافته‌های تحقیق نیز مبین این‌گونه روابط ساختمند است؛ شامل:

- بافت ایلی و قبیله‌ای: بافت قبیله‌ای و پابندی به تفکرات سنتی مبتنی بر قومیت، گاه درگیری‌های کوچک خانوادگی را به بروز اختلافات بزرگ قومی و قبیله‌ای و تخریب منازل و مزارع و حتی کشته شدن افراد، نقص عضو، ازهم‌پاشیدگی کانون خانواده، ناراحتی‌های روانی و درنهایت ترک دیار تبدیل می‌کند.

- عصبیت و انزوای اجتماعی: تنوع ریشه‌های قومی و عصبیت نسبت به ریشه طایفه‌ای و عشیره‌ای از عوامل مهم استفاده از سلاح گرم است که به‌ویژه در جوامع روستایی بیشتر دیده می‌شود. «اینجا همه چی تیره و طایفه‌ایه؛ یعنی اگه اتفاقی برای کسی بیفته کل طایفه‌اش پشتش هستن» (پاسخگوی ۲۷ ساله).

- نزاع‌های فردی و دسته‌جمعی: با وجود مرحله گذر از سنت به مدرنیسم و مشاهده برخی مظاهر مدرنیته، اما هنوز در فرهنگ جمعی، خشونت، شاخص قدرت و دفاع از منزلت اجتماعی فرهنگی و حیثیت خانوادگی است. نزاع‌های جمعی و ستیزه‌جویانه و توأم با خشم، کینه و انتقام با استفاده از انواع سلاح‌های گرم، سبب ضرب و شتم و مجروح و معلول شدن طرف‌های درگیر شده و خسارات فراوانی به بار می‌آورد.

- اختلافات ملکی: تمایلات مادی و حفظ قدرت مالی از طریق داشتن املاک و زمین‌های مرغوب روستا با ازدیاد و تکثیر نسل‌ها بین طایفه‌های مختلف یا افراد یک خانواده موجب اختلافات شدید و در اکثر مواقع به اختلافات ملکی و در نتیجه درگیری‌های مسلحانه منجر می‌شود.

ساخت فرهنگی: ساختارهای ذهنی، جنبه‌های ارزشی و هنجاری و تفاوت‌های فرهنگی راه را برای ابراز خشونت هموار می‌سازد. فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی همواره انسان را همانند حصاری در برمی‌گیرد و بیشتر رفتارهای خود یا ناخودآگاه فرد را کنترل می‌کند. یافته‌های تحقیق چند ویژگی فرهنگی را نشان می‌دهد:

- فرهنگ قانون‌گریزی: براساس تجربه پاسخگویان، تمایل زیادی به رعایت قانون در جامعه دیده نمی‌شود و استان کرمانشاه به لحاظ ساختاری، دارای تنوع فرهنگی و قومیتی، بافت سنتی مبتنی بر نظام ایلی است. شرایط منطقه تحت تأثیر محرومیت و فقر، در طول تاریخ تحولات و شورش‌های متعدد را تجربه کرده است.

- فقر فرهنگی: به تعبیری از آن به عنوان فقر مضاعف یاد می‌شود. در تفسیر پاسخگویان از زندگی در منطقه مرزی، عامل هویت قومی از سایر عوامل اثرگذارتر و گاه تنها عامل است. گاهی این ترکیب موجب می‌شود که وضعیت زندگی مردم مناطق مرزی به‌نوعی اعمال نابرابری‌های قومی در نظر گرفته شود.

- آداب و رسوم سنتی (تیراندازی در مراسم شادی): به‌رغم تغییرات سبک زندگی و رنگ باختن برخی سنت‌ها در رویارویی با ارزش‌ها و زندگی مدرن (نوگرا)، هنوز در بسیاری از مناطق ایران با بافت عشیره‌ای و قبیله‌ای، سنت استفاده از اسلحه در برخی مراسم شادی و عروسی‌ها مرسوم است.

به‌طور کلی، دیدگاه پاسخگویان در علل گرایش به تیراندازی غیرمجاز به این شرح است:

- خودنمایی، برتری‌جویی و قدرت‌نمایی طایفه‌ها نسبت به یکدیگر؛
- گرامیداشت ارزش‌ها و رسم و آیین کهن و ابراز علاقه نسبت به طایفه و قوم؛
- حفظ آبرو و حیثیت طایفه‌ای و قومی؛
- تخلیه احساسات و هیجانات جوانان؛
- اطلاع‌رسانی و ابراز شادی و نشاط و تبریک‌گویی در مراسم شادی؛
- اعلام حمایت معنوی جوانان طایفه و قوم به صاحب‌مجلس؛
- افتخار و حس غرور و سربلندی برای طایفه و قوم و صاحب‌مجلس؛

عوامل روانی: روان‌شناسان، فرد را واحد مطالعه و پدیده انحراف را ناشی از عدم رشد کامل شخصیت فرد می‌دانند. مشارکت‌کنندگان نیز به برخی از عناصر روحی روانی در خصوص موضوع تحقیق اشاره کرده‌اند.

- احساس برتری‌طلبی: به اعتقاد پاسخگویان، مردم این مناطق بیشتر به عرف گذشته پای بند هستند و مظاهر تمدن و قوانین جدید، در رفتار و کردار آن‌ها کمتر مشهود است. شجاعت و حمیت قبیله‌ای و تعصب از نشانه‌های حرمت‌گذاری آن‌هاست. فرهنگ جنگجویی و علاقه زیاد به اسلحه و استفاده از آن حتی در محافل شادی نیز یکی از ارزش‌های خاص آن‌ها است.

- روحیه سلحشوری قوم کرد: یکی از روحیات سنتی مردم کرد، سلحشوری و برای مردان داشتن سلاح است؛ عموماً سلاح جنگی و عده کمی هم سلاح شکاری. وجود همین سلاح‌ها گاه باعث نزاع‌هایی شده که نتیجه آن چندین قتل بوده است.

- شجاعت و حمیت قبیله‌ای: علاوه بر این، بسیاری دیگر از پاسخگویان به تفاوت‌های

فرهنگی خود و شجاعت و احساس تعلق قومی اشاره می‌کنند که در میان قوم کرد زبانزد است.

ساخت اقتصادی: عوامل اقتصادی از شاخصه‌های بارز در مناطق مرزی و استان کرمانشاه است.

- بیکاری: فقدان یا کمبود موقعیت‌های شغلی مناسب، عدم توسعه‌یافتگی، فقر و محرومیت به‌ویژه قشر جوان را به مشاغل کاذب و قاچاق ترغیب کرده و با توجه به درآمد نسبتاً مناسب آن، متأسفانه رو به گسترش است. یکی از پاسخگویان اینگونه توضیح می‌دهد: «... شما الان بیکاری، می‌تونی تا آخر عمر بیکار بمونی؟ بالاخره باید درآمدی داشته باشی ... پس باز هم مجبور می‌شی رو به این کارا بیاری. ما هم متأسفانه در اثر بی امکاناتی و ناتوانی به این کار رو میاریم...». محدودیت موقعیت‌های شغلی موجب شده تا مردمان مناطق مرزی نگاهی متفاوت به قاچاق داشته باشند. علی‌رغم آگاهی مردمان منطقه نسبت به پیامدهای قاچاق سلاح برای اقتصاد و امنیت جامعه و همچنین نگاه عمومی نسبت به این موضوع، اکثر افراد بیش از آنکه به ابعاد غیرقانونی قاچاق فکر کنند، آن را بیشتر به عنوان یک شغل و منبع درآمد می‌دانند و بر این باورند که این کار هرچند از روی ناچاری، اما آن‌ها را از دغدغه بیکاری رها می‌سازد.

- فقر اقتصادی: پاسخگویان در این پژوهش معتقدند که درک ناظران بیرونی از زندگی مرزنشینی اصولاً تصویری مغشوش است و زندگی مرزنشینی نمایی متفاوت با آنچه از بیرون تصور می‌شود، دارد. برای مثال، نرخ قیمت کالاهای مصرفی و مواد غذایی اساسی در این مناطق عموماً چندان تفاوتی با مناطق مرکزی کشور ندارد و درآمدهای حاصل از تجارت مرزی به جیب افراد بومی این منطقه نمی‌رود، بلکه بیشتر نصیب کسانی است که در خارج از این منطقه قرار دارند و آن‌ها فقط نقش واسطه دارند. فقر مالی ساکنان مناطق مرزی، افزایش تعداد افراد بیکار، نبود کارخانه و مناطق صنعتی در سطح استان منجر به گرایش به قاچاق کالاهای ممنوعه، سلاح و مشروبات الکلی و در نتیجه افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی شده است. «با وجودی که این منطقه یکی از مناطق مستعد صنعتی و ثروتمند کشوره، اما مردم ضعیف نگه‌داشته می‌شن، این جواری شرایط زندگی کردن هم سخت میشه. بیکاری زیاده و خواه‌ناخواه رو میارن به کارهای غیرمجاز» (کارشناس ۳۸ ساله).

- تأمین معاش: شغل اکثر مردم استان از دیرباز دامپروری بوده و داشتن سلاح برای

اگرچه بر غیرقانونی بودن آن واقفاند، اما به عنوان یک راهبرد و برای فرار از بیکاری و فقر و امرار معاش برمی‌گزینند. لذا تا زمانی که وضعیت اقتصادی منطقه بهبود نیابد، می‌بایست پدیده قاچاق و داشتن سلاح و استفاده از آن را انتظار داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

حمل و نگهداری سلاح گرم به دلیل عواقبی از جمله سلب امنیت عمومی و امکان افزایش جرائم خشن از جمله موضوعات کیفی در کشور محسوب می‌شود. این پدیده در برخی نقاط به دلیل موقعیت و ساختارهای امنیتی، اجتماعی و جغرافیایی بیشتر است و موجب بروز درگیری‌های مسلحانه و قتل و افزایش ناامنی در منطقه می‌شود. این تحقیق با هدف واکاوی این موضوع در منطقه غرب کشور در شهر کرمانشاه انجام شده و در پی شناخت مهم‌ترین دلایل نگهداری سلاح گرم با روش پدیدارشناسی در این منطقه بوده است.

یافته‌های پژوهش، مهم‌ترین تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان را عدم احساس امنیت یا همان ترس و نگرانی اجتماعی می‌داند. همچنین، فرخ منش (۱۳۹۲) در بررسی تحلیلی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز دریافت با انجام اقداماتی از قبیل کنترل کافی مرزها و ایجاد اشتغال در جامعه به‌ویژه در مناطق مرزی و همین‌طور ایجاد فضای امن در جامعه، می‌توان قدرت بازدارندگی قانون مزبور را افزایش داد که با نتایج این تحقیق همسو است.

به اعتقاد پاسخگویان، مردم این مناطق از طریق حمل، نگهداری و در نتیجه استفاده از سلاح گرم، نوعی احساس قدرت فردی و جمعی از جمله شجاعت و حمیت قبیله‌ای دارند. در این رابطه، شاید (۲۰۱۴) نیز نشان داد که نمادگرایی، سنتپرستی، فرقه‌ای بودن جامعه روستایی، وجود طوایف گوناگون متخاصم، برگزاری مراسم سنتی و تنش‌های تاریخی، فرهنگ استفاده از سلاح را در میان آن‌ها نهادینه می‌کند. همچنین، عوامل سیاسی و امنیتی، اجتماعی، روانی و اقتصادی در استفاده از سلاح گرم در بین مردم استان کرمانشاه تأثیرگذار است. طالب و همکاران (۱۳۹۶) نیز در تحقیق خود نشان دادند که تعصبات طایفه‌ای، جمع‌گرایی عمودی، همبستگی درون‌گروهی، تقدیرگرایی و سنت

پرستی، خویشاوندگرایی، مسائل ناموسی، فرهنگی شدن خشونت و نزاع، نخبگان اجتماعی (ساختار پاتریمونالیسم)^۱، کمیابی منابع، بیکاری، انتخابات، تزلزل در مدیریت اجتماعی، بی‌اعتمادی به مراجع قضایی و انتظامی، بیگانه‌گریزی و اختلافات تاریخی (ارباب - رعیتی)، بستر و زمینه‌ساز گرایش به حمل و نگهداری سلاح را مهیا می‌کند. همچنین، شاطریان و همکاران (۱۳۹۶) به خودنمایی گروه، حس تلافی‌جویانه، ضعف انسجام اجتماعی، بیگانه‌هراسی، نابرابری در قدرت، ضعف بازدارندگی بیرونی و رقابت بر سر منابع با متغیر وابسته (نزاع مسلحانه) رسیده است.

از نظر پاسخگویان، در استان‌هایی که ساختار ایلی و طایفه‌ای دارند، عواملی چون احساس محرومیت، تعصب، خاص‌گرایی، انزوای اجتماعی و توسعه‌نیافتگی فرهنگی، در استفاده از خشونت و سلاح تأثیر دارد و پیامدهایی نظیر تداخل در نظم عمومی، گسترش روحیه انتقام‌جویی، گسترش جرائم و آسیب‌های اجتماعی، کاهش عرق ملی در مقابل گرایش‌های قوم‌مدارانه، تهدید احساس امنیت عمومی و سایر ناآرامی‌های فکری و روحی را به دنبال خواهد داشت. از این‌رو، این مسئله را می‌توان در نظریه‌های ناکامی جستجو کرد. اگرچه، با نظریه‌هایی مانند نظریه نفوذ اجتماعی (بیانگر تحمیل خواسته‌های خود بر دیگران با پرخاشگری) و نظریه یادگیری اجتماعی که پرخاشگری را فرایند یادگیری اجتماعی می‌داند، مرتبط است. اما در نظریه مرتون^۲، ساخت اجتماعی بیشتر این موضوع را تبیین می‌کند. ناهماهنگی در ساخت اجتماعی، علت انحرافات اجتماعی است؛ بدین معنا که هرگاه در جامعه بین اهداف نهادی شده و وسایل نهادی شده، وحدت و هماهنگی نباشد، انسجام و وحدت اجتماعی از بین خواهد رفت و چند نوع رفتار انحرافی از جمله ابداع و نوع‌آوری، رسم‌پرستی و مراسم‌گرایی، عزلت‌گزیدن و سرخوردگی، طغیان و سرکشی بروز خواهد کرد. یافته‌های فوق با نتایج تحقیق عشایری و ایمانی (۱۳۹۲) همسو، اما با یافته‌های فرخ‌منش (۱۳۹۲) در تعارض است که علت تعارض آن نیز در تأکید این پژوهش بر یک بعد عدم احساس امنیت و مشاهده خشونت است.

یافته‌های این پژوهش حاکی است که انجام اقدامات سلبی و ایجابی در کنترل استفاده از سلاح گرم تأثیرگذار است، هرچند وزن تأثیر فعالیت‌های سلبی نسبت به اقدامات

1.Patrimonialism

2.Merton

ایجابی پایین‌تر ارزیابی می‌شود. بنابراین، تا زمانی که شرایط اجتماعی و اقتصادی این استان تغییر نکند، زیست جهان فرهنگی اجتماعی همچنان بر پایه‌ی سنت‌ها و رسوم نیاکان استوار و احساس ناامنی اعم از ناامنی جانی، مالی، سیاسی و امنیتی حاکم باشد، کنشگران در برساخت و بازتولید اجتماعی، کنشی دورتر از پدیده‌ی مورد مطالعه یعنی قاچاق و حمل و استفاده‌ی غیرمجاز از سلاح گرم نخواهند داشت. لذا می‌بایست برای تغییر وضعیت فعلی به ساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی منطقه بیش از پیش توجه کرد.

براساس نتایج و یافته‌های تحقیق، راهکارهایی در جهت کنترل حمل، نگهداری و استفاده از سلاح گرم در منطقه‌ی مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود:

- با تصویب قوانین مصرح در خصوص محدودیت‌های اجتماعی برای حمل و نگهداری و استفاده از سلاح گرم از طریق مبادی قانونی، موجب افزایش احساس امنیت اجتماعی شده و با متخلفان در این زمینه برخورد جدی (از جمله حبس یا قرار تأمین سنگین) شود؛

- اجرای فعالیت‌های فرهنگی شامل تلاش در جهت ارتقای فرهنگی و کاهش نرخ بی‌سوادی، ترویج صحیح فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و اعتقادات مذهبی با استفاده از رسانه‌ها به‌ویژه صداوسیما، خانواده‌ها و مساجد، مشارکت و آموزش همگانی و تهیه‌ی روزنامه‌های محلی؛

- تقبیح و آگاه‌سازی از عواقب به‌کارگیری سلاح گرم با استفاده از پتانسیل‌های محلی از جمله ریش‌سفیدان، بسیج و همکاری‌های مردمی، مساجد و حسینیه‌ها، افزایش باشگاه‌های تیراندازی و مراکز تفریحی رفاهی، آموزشی و خدمات عمومی به‌منظور اوقات فراغت و تخلیه‌ی هیجانات جوانان؛

- محرومیت‌زدایی و توزیع عادلانه‌ی امکانات و ثروت، افزایش کیفیت و استانداردهای خدمات شهری و رفاهی، گسترش و توسعه‌ی صنایع تولیدی، کارخانه‌ها، اشتغال و گسترش منابع آب و تقویت کشاورزی و دامپروری؛

- تقویت و کارآمدتر کردن دستگاه‌های سیاسی (از جمله استانداری و فرمانداری‌ها) در راستای پشتیبانی مؤثر از نیروی انتظامی؛

- اختصاص شعبات بازپرسی خاص رسیدگی به این‌گونه پرونده‌ها به‌منظور تسریع در روند رسیدگی و اختصاص قاضی ویژه‌ی تیراندازی و اجرای سریع مجازات و انعکاس به مردم

- جهت اطلاع اذهان عمومی؛
- دعوت و تعهد نوبه‌ای از دارندگان سلاح شکاری مجوزدار و ابطال مجوز سلاح شکاری افرادی که اقدام به تیراندازی غیرمجاز کرده‌اند؛
  - ملزم کردن دارندگان سلاح‌های مجاز به داشتن حداکثر یک نوع سلاح؛
  - قرار گرفتن سلاح‌های نیمه‌خودکار در لیست سلاح‌های غیرمجاز از طریق وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح؛
  - مبارزه جدی با قاچاق و تشدید اقدامات کنترلی، انسداد و نظارت بیشتر بر مرز و تقویت و تجهیز ایستگاه‌های ایست و بازرسی به منظور کنترل خودروها و نفرات.

تشکر و قدردانی

در این بخش، لازم است از زحمات مسئولان و کارشناسان پلیس در معاونت‌های اطلاعات و اجتماعی ناجا در شهر کرمانشاه که با ارائه نظرات کارشناسانه خود و نیز همکاری در دسترسی به افراد آسیب‌دیده یا دستگیرشده، سهم مهمی در پیشبرد اهداف تحقیق داشته‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی به عمل آید.

منابع

منابع فارسی

- اکبرپور، محمد؛ نوری، مسلم؛ جلال‌آبادی، لیلا و صدری فرد، افسانه (۱۳۹۶). واکاوی میزان جرائم و احساس امنیت اجتماعی شهروندان در محلات شهری. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۲(۴)، صص ۱۲۳-۱۳۸. بازیابی از: http://icra.jrl.police.ir/article_18828.html.
- ابن خلدون، عبدالرحمان (۱۳۶۶). مقدمه (پیروین گنابادی، مترجم). جلد اول. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- آراسته خو، محمد (۱۳۶۹). نقد و نگرش بر فرهنگ اصطلاحات علمی و اجتماعی. تهران: نشر گسترده.
- آغا بخشی، علی و افشارزاده مینو (۱۳۷۴). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: مرکز مطالعات و مدارک ایران.
- بیات، بهرام؛ شرافتی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر

- رویکرد اجتماع محور. تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- پورافکاری، نصرالله (۱۳۸۳). نزاع‌های جمعی محلی. مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه‌شناسی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی. بازیابی از: http://book.atu.ac.ir/book_550.html
- پورافکاری، نصرالله (۱۳۷۸). تحلیلی بر تنش‌های قومی در ایران. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان. ۲ (۱۸ و ۱۹)، صص ۱۶۵-۱۸۲. بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/158418>
- حسینی، سید حسن (۱۳۹۵). پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان مجرد (زنان مجرد بالای ۳۵ سال شهر تهران). مجله مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان. ۱۴ (۱)، صص ۴۱-۷۲. [DOI: 10.22051/JWSPS.2016.233](https://doi.org/10.22051/JWSPS.2016.233)
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. جلد اول. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۵). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). تهران: انتشارات آوای نور.
- شاطریان، محسن (۱۳۹۶). بررسی و تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع دسته‌جمعی در جوامع روستایی (مورد مطالعه: جامعه روستایی استان اردبیل). فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی. ۸ (۴۹)، صص ۲۷-۵۱. بازیابی از: http://journals.police.ir/article_12019.html
- طالب، مهدی؛ نجفی اصل، زهره و احمدی اوندی، ذوالفقار (۱۳۹۶). مطالعه کیفی عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر نزاع‌های دسته‌جمعی (مورد مطالعه: شهرستان ایذه). فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق). ۱۱ (۴)، صص ۷۱-۱۰۲. بازیابی از: http://qjds.scu.ac.ir/article_13007.html
- عبدالرحمانی، رضا؛ حسن فرامرزی و نورمحمد زاده، علی (۱۳۹۷). علل گرایش مردم ایلام به نگهداری سلاح گرم غیرمجاز. ششمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران. تهران: انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین. بازیابی از: <https://b2n.ir/432159>

- عشایری، طاه‌ها (۱۳۹۲). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل موثر بر شکل‌گیری نزاع‌های دسته جمعی روستایی (مورد مطالعه: روستای پریخان مشکین شهر). *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*. ۴(۳۴)، صص ۳۹-۶۶. بازیابی از:
<https://rtis2.ut.ac.ir/cv/imanijajarmi>
- فرخ منش، فرهاد (۱۳۹۲). *بررسی تحلیلی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. بازیابی از:
<https://ganj-old.irandoc.ac.ir/articles/663328>
- قدسی، سید محمد؛ افتخار، بهزاد و حاجی، علی (۱۳۸۵). آسیب‌های ناشی از کاربرد اسلحه گرم؛ نتیجه یک مطالعه چندمرکزی. *مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران*. ۲۴(۳)، صص ۲۳۲-۲۳۹. بازیابی از:
www.SID.ir. Downloaded from jmciri.ir. 3/11/1385
- گودرزی حسین (۱۳۸۵). *مفاهیم بنیادین در مطالعات قومی*. تهران: انتشارات تمدن ایرانی. چاپ اول.
- گر، تد رابرت (۱۳۷۹). *برخوردهای فرقه‌ای و امنیت جهان* (علیرضا محمدخانی، مترجم). *مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی*. ۱۲(۱۱۵ و ۱۱۶)، صص ۵۴-۵۹. بازیابی از:
<http://ensani.ir/fa/article/103249>
- مقصودی مجتبی و میرمحمدی، داوود (۱۳۸۰). تحولات قومی در ایران؛ علل و زمینه‌ها. *مجله مطالعات ملی*. ۴(۱۳)، صص ۱۸۲-۲۰۸. بازیابی از:
<http://ensani.ir/fa/article/journal-number/19863>
- مؤمنی اردستانی، فرج‌الله (۱۳۷۱). *تحلیلی بر درگیری‌های محلی در کوه‌دشت*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان.
- معاونت اجتماعی ناجا (۱۳۹۶). *گزارش مطالعاتی برآورد اجتماعی با تأکید بر اولویت جرائم و آسیب‌های اجتماعی استان کرمانشاه*. تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- مرکز پایش پلیس پیشگیری فرماندهی انتظامی استان کرمانشاه (۱۳۹۴). *گزارش مطالعاتی برآورد اجتماعی*. کرمانشاه: پلیس پیشگیری فرماندهی انتظامی استان کرمانشاه.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). *وندالیسم*. تهران: نشر آن.
- مؤذنی، میثم (۱۳۹۰). *قاچاق سلاح و مهمات در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره).

- محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش (مراحل و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی). جلد ۲. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۲). *بازتاب تجربه‌های زیسته پژوهش. سایت لیزنا. شماره ۱۹۲. بازیابی از: www.Lisna.ir.16060*
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۴). نیاز به بلوغ روش‌شناختی در مطالعات کیفی. *فصلنامه نقد کتاب*. ۲(۵)، صص ۲۹۹-۳۰۷.
- میرزایی، غفار (۱۳۹۴). دسترسی به سلاح گرم؛ شلیک به امنیت جامعه. سایت تهران ایرنا. بازیابی از: <http://tnews.ir/site/c6b151772880>
- درخشه، جلال؛ مؤمنی، سیدعلی؛ پیروزفر، مهدی و راجی، محمدهادی (۱۳۹۷). بررسی مبانی کنش‌های قومی و تأثیر آن بر مقوله امنیت. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۳(۲)، صص ۱۴۹-۱۷۸. بازیابی از: http://icra.jrl.police.ir/article_18853.html
- ربانی خوراسگانی، رسول؛ عباس زاده، محمد و نظری، جواد (۱۳۸۸). بررسی جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر نزاع جمعی (شهرستان‌های منتخب استان ایلام). *فصلنامه انتظام اجتماعی*. ۱(۳)، ۱۰۳-۱۲۶. بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=27316>

منابع انگلیسی

- Morgans, Catherine (2015). *Brazil rural conflict growing*. Published on: Tue Jul Latin America Inside Out Blog .
- Side, K. (2014). Canada, Re-assessing rural conflict: Rituals, symbols and Commemorations in the Moyle District, Northern Ireland, *Journal of Rural and community development*, Memorial University, 9(4), 102-127. Retrieved from: <https://www.academia.edu/20104450>

